

Entrevista amb Mikhaïl Gorbatxov

“Ieltsin s'ha aïllat del tot”

L'ex-president de la Unió Soviètica parla en aquesta entrevista de la política de Ieltsin i de les seves possibilitats de tornar al poder.

Els mals dels russos no s'han acabat amb la caiguda del comunisme. L'antic imperi dels soviets està esquinçat. Mikhaïl Gorbatxov, dur amb Ieltsin, clarament socialdemòcrata, partidari de la idea d'un estat social a la manera de la República Federal Alemanya, creu que Rússia resuscitarà. Gorbatxov d'ençà del seu cessament com a president de l'URSS en 1991 dirigeix una Fundació Internacional d'Estudis Socials, Econòmics i Polítics, finançada en major part amb els seus honoraris i que, amb 170 col·laboradors, ocupa dos pisos de l'antiga Escola Superior del partit a Moscou.

—Mikhaïl Serguèievitx, vostè ha fet grans coses per Rússia. Ara Rússia està en perill, ¿quan pensa entrar en acció?

—No és que no faci res. Analitzo la situació, prenc posició davant els grans problemes, amb tot el rigor. No em mostro desapassionat com un observador des de fora, perquè tot el que passa actualment depèn del que jo vaig començar en 1985. L'era Gorbatxov no s'ha acabat: és ara quan comença de debò.

—Però vostè ja no canvia el seu país.

—No demano de desmuntar-ne les estructures actuals, ni tan sols de modificar-les. L'únic que exigeixo dels qui estan al poder és el coratge de decidir, cosa que trobo a faltar. Només es demostra el coratge d'ignorar la meua crítica.

—¿A on porta, això?

—La conseqüència és que el president Ieltsin s'ha aïllat del tot. Com diem nosaltres, s'ha tancat en un forat. De fet, n'hauria d'aprendre. La seva autoritat encara és un potencial. El més senzill seria que compregués que ell ha de complir una tasca nacional. Tothom es demana per què calla el president.

—¿Què hauria de fer, doncs?

—Ha de reconèixer i exercir el seu paper de dirigent nacional. Ningú no sap què vol, ell. Com més temps passa, més s'en-

congeixen les possibilitats, com una pell de xagrí. El drama es duu a terme com en Balzac, però gairebé ja sembla un Shakespeare.

—I vostè ¿què fa? ¿Vol tornar a tenir càrrec polític?

—Si se'm proposés aquest repte, evidentment podria fer una funció política. Però sense un càrrec oficial, també és possible. Això es veu a la Xina amb Deng Xiaoping, que exerceix la seva influència sense ocupar cap lloc dirigent. Si de la societat arribessin senyals que Gorbatxov ha d'assumir una responsabilitat més gran, no la defugiria pas.

—¿D'on espera aquests senyals?

—Al soviets suprem, al govern i fora del Parlament hi ha moviments que proven de formar-se. El que em resulta més a prop és el centreesquerra. Veig moltes possibilitats en la Unió Ciutadana. Aquí hi ha els meus partidaris potencials, amb qui també mantinc contactes. Ieltsin ha comès el gran error de trencar el diàleg amb la Unió Ciutadana.

—Però no fa gaire vostè també es presentà públicament amb el representant dels empresaris privats, Konstantin Borovoi.

—A tot arreu veig forces i personalitats amb les quals puc treballar conjuntament. Entre els conservadors també hi ha gent que cal prendre seriosament i que no es desentén de la responsabilitat pel país. Hi ha un ampli espectre en què un es pot recolzar.

—¿Ieltsin també en forma part?

—La seva debilitat és una certa actitud tsarista, que el nostre poble no desconeix: “Simplement m'heu de creure, sóc el vostre president”. Encara se l'escolten, però aquesta crida es va desgastant. S'ha d'actuar com el president Aylwin de Xile, on vaig ser no fa gaire: tan aviat busca suport en els democristians com en els socialistes. Així ha aconseguit els millors resultats en la reforma.

—¿Com és la seva relació personal amb Ieltsin? ¿Encara el saluda a la plaça Roja?

—El saludaria, si me'l trobés. Els últims contactes, vam tenir-los a través de la premsa. Si ja no s'entén ni amb els seus anomenats consellers, ¿com ha d'acceptar consells meus? De tant en tant li'n dono algun, però. Jo no sóc estret de mires ni estic ofès, malgrat tot.

—Com a secretari general del PC de la Unió Soviètica, en 1985 vostè va ser un dels homes més poderosos del món. Va dirigir un gran procés de transformació pacífica que es va interrompre; va haver-hi vessament de sang. ¿Per què no es pot continuar el desenvolupament controlat?

—Havia tingut lloc un gran canvi de consciència. En l'intent de dur les noves idees a la pràctica, es va aturar la revolució des de dalt. Ara es tractava d'incloure-hi tot el poble, a fi que la classe dirigent no pogués tornar a ofegar el procés de reforma.

—El sistema va començar a resistir-se.

—La burocràcia del partit, els ministeris, tots aquests prínceps feudals van oposar-hi resistència. També els senyors de la indústria, els directors, van témer pel seu poder. Va ser com la tempestat a la taigà: mentre brogia a les capçanes dels arbres, arran de terra hi havia calma. A cent quilòmetres de Moscou ja era així.

—Pels uns anava massa lent, pels altres tot era massa radical.

—I Gorbatxov havia de dur el timó de la *perestroika* a través dels esculls. Amb tot, encara no es podien fer saber coses per a les quals el poble no estava prou madur. M'haurien titllat de boig, el poble hauria esclatat, s'hauria pogut arribar a la guerra civil. Calia mostrar paciència fins que la burocràcia del partit no estigués tan afeblida que ja no pogués girar enrere la roda de la història. A la fi, al partit, li faltava vapor per a avançar; només li quedava força per a fer sonar l'últim cop de botzina.

—Per tant, el poder dels dirigents s'ha via esquerdat.

—I llavors els dirigents russos van atacar-me pel darrere. El Parlament rus va al·legar que les seves lleis estaven per damunt de les lleis de la Unió. Vaig objectar a Ieltsin que la Unió no podia existir sense Rússia, però que Rússia tampoc, sense la col·laboració amb les altres repúbliques, altrament amenaçava Rússia el mateix via-cruçis que patiria la Unió. Ha succeït exactament el que vaig preveure aleshores, el desembre del 1991. Aquest procés, doncs, no era cap casualitat, ni tampoc cap necessitat històrica.

—La Unió és morta...

—...però el país encara viu. Malalt, ferit, paralitzat, però encara en vida. El que encara existeix de les antigues relacions dins la Unió, ens preserva de la catàstrofe. Ucraïna, Kazakhstan, Lituània... Tots passen per una profunda crisi.

—A Lituània, no obstant això, precisament els comunistes han guanyat unes eleccions lliures.

¿Què més vol?

—Els qui han guanyat ja no són els vells comunistes. També han deixat d'anomenar-se així. D'antics comunistes, ho som tots nosaltres, també Ieltsin i Kràvtxuk. El president d'Armènia, Petrossian, abans era un pres.

—Mikhaïl Serguèievitx, ¿vostè ja no és comunista?

—Si agafen les meves declaracions, veuran clarament que adreço les meves simpaties polítiques a la socialdemocràcia i a la idea d'un estat social a la manera de la República Federal d'Alemanya.

—¿Com diu?

—No vull idealitzar el seu país, però estic en favor d'un estat que es preocupi per la seguretat social, un estat de dret amb un parlamentarisme que funcioni, que representi una federació de països àmpliament independents amb un centre vigorós. A Bonn i també a Munic he vist com s'ajusten els interessos respectius.

I sento un gran respecte per la viva consciència democràtica de la població que s'oposa als neonazis. Declarant-se bàsicament partidari del liberalisme, l'estat alemany

in-

tervè activament en la vida social i en l'economia política, cosa que trobo adequada.

—Bé, nosaltres tenim un parellet de problemes...

—...Ja ho sé. Tot i això, el seu estat és per mi un dels models positius de com unes valoracions liberals, democràtiques, socialistes i humanes en general es poden harmonitzar.

—El partit amb què vostè intima, la Unió Ciutadana, no és precisament socialdemòcrata.

—Sí que ho és, a la nostra manera russa.

—L'ambient que es respira al país més aviat sembla tendir a un desig d'anarquia.

—Fals. Tothom vol evitar a tot preu una guerra civil, ja que conflictes d'aquesta mena serien una tragèdia. No es deixin enganyar per la superficialitat. D'atacs demagògics, n'hi ha tant de l'extrema dreta com de l'extrema esquerra, però ni uns ni altres no poden mobilitzar grans forces re-

als. Aquí s'ha d'imposar el centre. L'ambient que es respira a l'exèrcit és semblant: estan contra els conflictes, contra la guerra civil. Però, naturalment, hi ha un perill. Les tensions socials augmenten. Tan sols els processos democràtics ens poden fer sortir d'aquesta crisi.

—*Un centre democràtic, ¿no el representen Ieltsin i Gaidar?*

—Ells, en un any, han dut la majoria de la població al límit de la pobresa. La renda personal ha baixat un quart, un 70% dels ciutadans tenen uns ingressos mensuals per sota els 6.000 rubles; però, segons càlculs de la IWF (International Weightlifting Federation), per a viure al nivell mitjà centreuropeu calen 111.000 rubles. Amb això queda clar com han de viure ara dues de cada tres persones. ¿Com volen que encara qualifiqui de demòcrates aquests governants?

—*¿Què són, doncs?*

—En molts aspectes els seus mètodes semblen neobolxevics, neostalinistes. De primer ho volen destruir tot, arruïnar-ho tot per després construir de nou, com els bolxevics. Una aventura perillosa; no és cap política, això. Ho dic molt sovint com a advertència.

—*¿No va massa lluny?*

—Hi arribo molt, quan dic això tan francament, però ho he de fer, igual que els instructors del poble van advertir públicament a la fi de maig, començament de juny del 1941 que Alemanya atacaria la Unió Soviètica el 22 de juny. No els ho van agrair, ni tampoc jo no espero agrairment.

—*Així i tot, ¿no amenaça una guerra civil, com a la perifèria de Rússia?*

—Això són conflictes que ja bullien abans de forma latent: la situació de les minories, la qüestió de les fronteres... Tot d'allò més explosiu. Les bombes a llarg termini més perilloses, que es van col·locar amb la caiguda de la Unió, encara no han explotat. Per això és imprescindible acarar els problemes de la comunitat. Si s'incendia tot Rússia, serà extremament difícil d'aconseguir una nova federació.

—*Ara ha parlat dels errors dels altres. ¿Quina considera que fou la seva pitjor negligència mentre va ser al poder?*

—Vam arribar massa tard amb la reforma del partit. Vam subestimar les dificultats del procés de reforma en la federació multinacional. Aquestes coses, ens les van treure de les mans els separatistes. També en política econòmica hauríem hagut de començar a reformar l'agricultura, la indústria alimentària i la del consum dels béns.

—*S'hauria desfet el partit abans, s'hauria desmembrat la Unió abans, si vostè hagués revelat abans els secrets d'estat sobre la matança de Katyn, sobre l'acta del pacte Hitler-Stalin?*

—Ja feia temps, en 1989 al segon Congrés Popular de Diputats, havíem reconegut que hi havia actes secrets. Únicament ens en mancaven proves formals. Pel que fa a Katyn, la coneguda carpeta va aparèixer just abans de la meua retirada. No vaig assabentar-me de la seva existència fins al desembre del 1991, com Ieltsin i Iakòvlev.

També és absolutament clar per què no havíem pogut trobar res durant tant de temps. Perquè aquesta carpeta contenia, amb altres documents, una ordre de la direcció del KGB segons la qual s'havia de destruir tota la documentació. Però en 1990, quan vam ensopegar amb les llistes dels afusellats, vam llurar-les immediatament a la banda polonesa. Això es va fer públic en aquell moment. ¿Quin interès havia de tenir jo a amagar aquesta carpeta? Tanmateix, llavors ja havíem destapat molts més crims de Stalin.

—*Una decisió del politburó estalinista, signada per tots els seus membres, d'afusellar més de 25.000 polonesos dona una nova dimensió dels fets. Això, ho hauria autoritzat tot el Partit Comunista.*

—No. Stalin és Stalin. Del que ell va fer, no n'és responsable el simple comunista ni tampoc tot el partit. En tal cas barrejaríem completament el bo i el dolent. ¿Per què qualsevol obrer d'una mina o d'una foneria ha de carregar també les culpes dels crims d'aquest grup? ¿Si no en sabia pas res!

—*En la seva família també va haver-hi víctimes de l'estalinisme.*

—Sí, l'avi de la meua muller va ser afusellat, i el meu avi va ser empresonat, però va restar amb vida.

—*En algunes parets de Moscou es pot llegir: "L'URSS viu". ¿Vostè podria signar-ho?*

—El país viu. La Unió Soviètica d'abans ha mort i és absurd de voler reanimar-la. Però sense una cooperació en comunitat o en unió, com se'n vulgui dir, ni Ucraïna ni Rússia no poden viure conjuntament, i els altres ja ni cal dir-ho. Tanques i fronteres que no siguin transparents, després sempre s'han de demolir, com els coets que ara desmunten.

Russos, ucraïnesos i bielorusos són branques d'un arbre. Tampoc a Rússia no som simplement russos, sinó ciutadans de Rússia. És tracta d'una comunitat molt singular. Cadascun de nosaltres duu la sang de tres, quatre o cinc pobles.

—*Durant el seu càrrec va permetre l'ús*

de la violència a Lituània, o al Caucas si més no. ¿Actualment és legítima la força militar per a protegir el ciutadà rus a l'estranger immediat?

—Començant per Lituània: aquells coneguts esdeveniments no són cap càrrec a la meua consciència. I la declaració de l'estat d'excepció a Bakú va ser inevitable per uns fets terriblement perillosos. Excloc categòricament l'ús de la violència per a protegir els ciutadans russos, a excepció de la creació de tropes d'intervenció ràpida. Aquestes s'haurien d'establir dins el marc de la CEI per decisió col·lectiva, dins un consell de seguretat CEI, segons el model de l'ONU. Només podem dirimir tots els conflictes del passat perquè vam poder imposar-hi decisions polítiques efectives.

L'atac militar ho ha agreujat sempre tot i ha exigut com a sacrifici destruccions immenses, que tenien per conseqüència llargues dècades de distanciament. Per això només crec en les possibilitats polítiques. Malgrat tot, si no hi ha cap altra manera d'evitar el pitjor, aleshores també estic en favor d'una intervenció.

—*¿Com per exemple a Iugoslàvia?*

—Sí. Però no puc defensar aquells polítics que, de primer, ens proposen de bombardejar. No és cap decisió idònia quan, com al Vietnam, desapareixen del mapa regions senceres. Això encara portaria conflictes més sanguinaris. Es veu que alguns polítics senten realment prouja de fer-ho, però als seus propis països no actuarien mai així.

—*Mikhaïl Serguèievitx, a Alemanya vostè ha aplegat un gran capital de confiança, ¿té la impressió que l'actual govern rus en traurà profit?*

—No. La col·laboració amb Alemanya podria tenir un aspecte ben diferent. Però no pot haver-hi cap decepció, ni en la població ni en el govern. Rússia és un soci natural, un soci important, i hi ha tradició de 500 anys de col·laboració. Tant els russos com els alemanys, tant el món com Europa necessiten la cooperació russo-alemanya.

—*¿Què se'n pot treure concretament?*

—Cal anar a les regions. Són potents. El qui ja hi és a dins, té èxit. Però aquí es fa efectiva la psicologia alemanya: tot s'ha d'esdevenir ordenadament, a través d'una decisió de dalt i en l'àmbit governamental.

—*¿Això no és la psique russa? Ara alguns afirmen que l'Occident està precisament obligat a ajudar Rússia. ¿No seria més beneficiós i més útil al revés, si una suau coacció des de fora obligués Rússia a autoajudar-se i l'ajuda*

“La debilitat de Ieltsin és una certa actitud tsarista”.

ARKIU

es reduís al més imprescindible?

—A Bonn vam fer una conferència sota el lema “Inversions a Rússia, Inversions en el futur”. No sols és una metàfora, també és cert en essència, perquè la història no coneix una transició tan difícil d'aquestes dimensions, no ens podem agafar a cap dels models anteriors. La col·laboració és d'una importància vital.

—*Ens referiem a ajut, no pas a cooperació econòmica.*

—¿Qui pot donar tants bilions per a aquest estat gegantí? Quan es parla d'ajut, no s'hauria d'exagerar. ¿Què són aquests 24.000 milions de dòlars dels estats industrials, de què sempre es parla? Els alemanys ho saben prou bé, si necessiten 100.000 milions de marcs anuals només per a l'Alemanya de l'est. Aleshores, 24.000 milions de dòlars per a la gran Rússia no tenen cap importància. Tot plegat només és xerrameca.

—*Per la seva magnitud, la seva història, el seu potencial i el seu rerefons multicultural, Rússia té el rang de poder mundial. ¿Com es pot recuperar aquest paper... i quan?*

—Sobretot depèn del camí que seguim

en aquesta cruïlla en què ara ens trobem. Si continua persistint el caos d'ara, moltes coses d'aquest preciós potencial es desvaloraran.

—*¿Rússia sobreviurà?*

—N'estic convençut: Rússia ressuscitarà, renaixerà, com el fènix, de les cendres. No cal que se'n preocupi ningú, d'això. Per més vegades que ha estat assetjat, aquest país sempre ha sobreviscut. Així i tot, desitjo que no es produeixi només espontàniament. El qui cregui que pot acurar els problemes tornant al totalitarisme o mitjançant l'amanerament del poder autoritari, com alguns dels nostres dirigents, cau en una valoració errònia i perillosa. Mentrestant, el país ha canviat, ja no és el mateix d'abans.

—*Al llarg de tres generacions, Rússia ha estat el camp d'experimentació del socialisme estatal. ¿Per què Rússia precisament? ¿Casualitat històrica, o hi havia unes condicions nacionals prèvies?*

—No s'hauria de veure místicament, sinó col·locar l'any 1917 en el seu context real. I aleshores un s'ha de preguntar què va passar llavors, també a Alemanya, i per què a casa nostra —a diferència de casa de

vostès— els bolxevics van arribar al poder: perquè era l'alternativa a la dictadura militar.

—*I no hi havia cap tradició democràtica.*

—El que va ajudar Stalin és que nosaltres, de cultura política, en teníem poca cosa més que el poder absolut i l'autocràcia dels tsars. De tradicions liberal-democràtiques, sí que n'hi havia en el poble, però d'institucions democràtiques, eleccions i pràctica parlamentària, només n'hi hagué en els primers començaments.

—*¿La Revolució d'Octubre i més de 70 anys de comunisme tan sols haurien interromput el camí de Rússia cap a la democràcia, sense contribuir amb res de propi en aquest desenvolupament?*

—No voldria passar ratlla sobre aquestes set dècades i mitja com un període sense res de positivament democràtic, sense gens de llibertat ni de justícia social. Molt del que aquí s'ha fet en l'àmbit social, després ho ha adoptat la resta del món: formació gratuïta i atenció mèdica, seguretat social i altres.

—*¿Potser encara és comunista, vostè?*

—Només dic que hi ha coses que no s'han d'oblidar i a les quals el poble tampoc no vol renunciar.

—*La CEI és morta. Es va formant una nova federació amb les repúbliques eslavés i, pas a pas, amb els seus amics. Aquesta nova confederació busca un dirigent legitimat per la seva actuació, que porti els milions de l'estranger; que sigui optimista. ¿És aquest, el seu pronòstic?*

—El principal és que es formi aquesta confederació. Un dirigent ja es trobarà després.

—*Digui'n el nom.*

—A mi m'interessa molt que, al seu moment, vingui d'una nova generació de polítics. Serà una gent que ja no estarà marcada pel pes del passat, sinó que aportarà més comprensió als problemes de la nova civilització mundial. Una de les tasques més importants de la meua fundació és de fomentar aquesta nova generació de polítics. Una societat és madura quan aconsegueix d'instruir correctament els joves perquè resolguin els seus problemes.

—*Aleshores ja coneix el futur president d'aquesta confederació...*

—Si més no, conec alguns candidats prometedors.

—*Mikhaïl Serguèievitx, agraits per la conversa.*

© Der Spiegel
Traducció: Carme Gala